

Andrzej Wendland

Psalmy

*Tej garstce która nas słucha należy się piękno
ale także prawda
to znaczy – groza
aby byli odważni
gdy nadejdzie chwila*

Zbigniew Herbert, *Widokówka od Adama Zagajewskiego*, 1992

Aleksander Tansman w swojej postawie twórczej afirmował wartości uniwersalne i humanizm, łącząc tradycje wielu wieków muzyki europejskiej z nowoczesnością form i języka muzycznego XX wieku. Całe życie i dorobek twórczy Tansmana to swoista podróż do źródeł kultury oraz tożsamości, *le tour de monde* z nawiązaniami do tradycji greckiej i judeo-chrześcijańskiej, w których upatrywał korzeni europejskości. Był pierwszym polskim kompozytorem, który wykorzystał w swojej twórczości teksty biblijne, w tym *Psalmy*.

Psalmy na tenor, chór i orkiestrę symfoniczną

Psalms [Greek *psalmos* z greckiego, *psalmus* z łaciny, *mizemor* z hebrajskiego] to utwór poetycki o charakterze religijnym wykonywany przy akompaniamencie instrumentów strunowych (*zimmer*). Zapewne z tego powodu, choć nie tylko, psalmy i teksty biblijne były od wieków inspiracją dla muzyków, malarzy, ludzi w ogóle. Często teksty te były dla artystów punktem wyjścia do głębokiej refleksji nad kondycją człowieka i świata, nad wartościami rozgrywającymi się pomiędzy dobrem i złem, światłem a ciemnością, życiem i śmiercią, miłością a nienawiścią.

Andrzej Wendland

Psalms

*The handful listening to us deserves beauty
but also truth
that is – danger
so that they will be brave
when the moment arrives*

Zbigniew Herbert, *A Postcard from Adam Zagajewski*, 1992, transl. Alissa Valles

Aleksander Tansman in his approach has always emphasised universal values and humanism by combining ages-long tradition of European music with modernity of the 20th-century form and language. All his life and creative output can be described as a sort of journey to the sources of culture and identity, as a *tour de monde* including the Greek and Judeo-Christian tradition in which he sought the roots of the European spirit. He was the first Polish composer who used Biblical texts, including the *Psalms*.

Psalms for tenor, choir and orchestra

Psalms [Greek *psalmos*, Latin *psalmus*, Hebrew *mizemor*] is a genre of religious poetry usually performed with the accompaniment of string instruments (*zimmer*), the genre popular among musicians, painters and the human race in general. Psalms have often triggered a profound artistic reflection on the condition of the human being and the world, on values existing between good and evil, light and darkness, life and death, love and hate.

Rev. Józef Sadzik in his Introduction to *The Book of Psalms* translated by Czesław Miłosz (Paris, 1979) has aptly defined the nature of psalms:

Istotę psalmów celnie zdefiniował ks. Józef Sadzik we wstępie do *Psalmów* w tłumaczeniu Czesława Miłosza wydanych w Paryżu w 1979 roku:

Psalterz nie jest moralitetem. Psalmi rozpoznają rzeczywistość, mówią o tym jak jest naprawdę. Wybór należy do człowieka, Psalterz jest dramatem wolności...

Dramat „Psalmów” jest odbiciem dramatu świata. Albowiem świat nie jest obojętny: jest rozłamany, rozbity, rozdarty na dwoje...

Przed każdym człowiekiem staje konieczność wyboru: to jest wymóg i ryzyko owego rozdarcia. Człowiek ma do wyboru zawsze dwie drogi: prawdy i fałszu, choć niejednokrotnie usiłuje wybór ten od siebie odsunąć, kosztując po trosze z jednej i z drugiej. Owo „pomiędzy” nie może się na dłuższą metę ostać.

Właśnie na ten moment wyboru zwraca uwagę Aleksander Tansman w swoich utworach inspirowanych tekstami biblijnymi, w tym w *Psalmach* na tenor, chór i orkiestrę symfoniczną. Tradycja biblijna traktowana jest przez Tansmana jako aksjologia obiektywna, nie związana z konkretnym wyznaniem religijnym czy światopoglądem, lecz wskazująca na „moment w historii, gdy prawo moralne było obowiązującym prawem”. Jak pisze w swojej przedmowie do *Psalmów* France-Yvonne Bil „*Psalmi* Tansmana to rodzaj wielkiej modlitwy poza wszelkimi liturgiami”.

Inspiracją do stworzenia tego koncertu była myśl A. Tansmana, iż „był taki moment w historii, gdy prawo moralne było obowiązującym prawem”. W oparciu o te przemyślenia Tansman napisał szereg utworów takich jak oratorium *Prorok Izajasz*, *Psalmi*, *Prolog i Kantatę*, kantatę *Apostrofy Syjonu* do rękopisów z Qumran, czy *Dziesięć przykazań na orkiestrę*, by przypomnieć, że pewne zasady etyczno-moralne powinny obowiązywać wszystkich ludzi niezależnie od wyznawanej religii, światopoglądu czy przynależności kulturowej.

W koncercie usłyszymy *Psalmi* Aleksandra Tansmana na tenor, chór i orkiestrę symfoniczną. Napisane na zamówienie Ministerstwa Kultury Francji oparte na fragmentach z Psalmów 118, 119, 120, wybranych i opracowanych przez René Dumesnila. Uczucie pokory istoty ludzkiej świadomej własnej nicości, obawy

“The Book of Psalms” is not a morality play. Psalms identify reality, reveal the truth about it. The choice is left to humankind. This Book expresses the drama of freedom...

The drama of Psalms reflects the drama of the world. For the world does not remain indifferent: it is split, shattered, torn apart...

Every human being faces an inevitable choice, which is the prerequisite and risk of that split. A human can choose two ways: true and false, although many a time he tries to evade that choice by oscillating between the two. That ‘go between’ cannot last long, alas.

It is exactly that moment of choice that Alexander Tansman takes up as a theme of his works inspired by the Bible, including *Psalms* for tenor, choir and symphonic orchestra. The composer regarded the biblical tradition as an objective axiology independent of any denomination or attitude, indicating the “moment in history when moral law was the official law.” As France-Yvonne Bil writes in her preface to *Psalms*, “Tansman’s *Psalmi* are a kind of grand prayer beyond all liturgies.”

The concert has been inspired by that thought that “there was a moment in history when moral law was the official law.” In that spirit Tansman composed a series of works: the oratorio *The Prophet Isaiah*, *Psalmi*, *Prologue* and *Cantata*, the cantata *Apostrophes of Zion* set to the Dead Sea Scrolls, or *Ten Commandments for orchestra*. His purpose was to remind the audience that some moral and ethical rules should be binding for all, regardless of their religion, personal views or cultural background.

The concert presents Tansman’s *Psalmi* for tenor, choir and orchestra, commissioned by the French Ministry of Culture and based on fragments of Psalm 118, 119 and 120 selected and adjusted by René Dumesnil. The feeling of humbleness of the human being conscious of his/her unimportance, fear of punishment for one’s sins, gloomy thoughts about the Day of the Doom and hope for God’s mercy found their expression in a work of unequalled breadth and scope. A kind of prayer beyond all liturgies.

przed przypomnieniem popełnionych błędów, przygnębienie na myśl o Sądzie Ostatecznym i wreszcie nadzieja na Boską wyrozumiałość zostały wyrażone w partyturze zaplanowanej z wielkim rozmachem. Jest to swoisty rodzaj modlitwy ludzkiej poza wszelkimi liturgiami.

Psalm 118 (119)

Zain

*Pomnij na słowo swoje do Twojego sługi,
przez które mi dałeś nadzieję.
W moim ucisku to pociechą dla mnie,
że Twoja mowa obdarza mnie życiem.
Ludzie zuchwali bardzo mi ubliżają,
a ja nie odstępuję od Twojego Prawa.
Przypominając sobie Twe wyroki odwieczne,
Panie, doznaję pociechy.
Twoje ustawy stały się dla mnie pieśniami.
Dają mi siłę, bym szanował Twą wolę.
Nocą pamiętam o Twoim imieniu, Panie,
by zachowywać Twe Prawo.
Oto, co do mnie należy:
zachowywać Twe postanowienia.*

Nun

*Twoje słowo jest lampą dla moich stóp
i światłem na mojej ścieżce.
Przysięgłem i postanawiam*

A. Tansman, R. Dumesnil

Psaume 118 (119)

Zion

*Souviens-toi de ta parole dite à ton serviteur,
par elle tu m'as donné l'espoir
C'est elle qui me soutient dans ma faiblesse.
Ta promesse est mon seul appui, elle est ma consolation,
elle m'a permis de supporter l'injustice
sans me détourner de ta loi.
Je me suis souvenu de tes jugements d'autre fois,
Seigneur, et je me suis consolé.
Le souvenir de ce que tu fis pour la justice a chanté en moi.
Il exalta ma force dans le respect de ta volonté.
Le long des nuits loin de mon foyer
j'ai rappelé ton nom et observé ta loi.
Je l'ai suivie pour ne point m'écarter
de ce qui est juste.*

Nun

*Une lumière qui guide mes pas
et me montre le sentier, telle est ta parole.
J'ai juré de suivre
les jugements de ta justice.
Je suis au plus profond de l'humiliation,
Seigneur, ranime-moi selon ta parole.
Fais que mes vœux te soient agréables,
entends mes prières et guide moi.*

*przestrzegać Twoich sprawiedliwych wyroków.
Panie, jestem bardzo udręczony,
zachowaj mnie przy życiu według Twego słowa.
Przyjmij, o Panie, ofiary ust moich
i zachowaj mnie od złego.*

*Moja dusza jest w Twych rękach,
lecz prawa Twego nie zapominam.
Występnii zastawili na mnie sidła,
lecz nie zboczyłem od Twoich postanowień.
Napomnienia Twoje są moim dziedzictwem na wieki,
bo są radością mojego serca.
Sprawiedliwe są Twe wyroki,
nadzieją moją zadośćuczynienie.*

Psalm 119 (120)

*Do Pana w swoim utrapieniu
wołałem i wysłuchał mnie.*

*Panie, uwolnij moje życie
od warg kłamliwych
i od podstępного języka!*

*Ostre strzały mocarza
i węgle z janowca.
Biada nam, biada nam,
moje wygnanie się przedłuży.
Bo mieszkałem pod namiotami Kedaru,
bo me wygnanie było długie.*

*Mon âme est entre tes mains.
Je n'ai pas oublié ta foi.
Les pêcheurs pour me prendre ont tendu leurs filets,
Je ne me suis pas détourné de tes commandements,
j'ai porté mon cœur
à l'accomplissement éternel de tes ordres.
Ils sont pleins de justice,
et j'en espère la récompense.*

Psaume 119 (120)

*Vers le Seigneur dans mes tribulations
j'ai clamé mon angoisse et il m'a exaucé.*

*Seigneur, soutiens mon âme aux lèvres d'iniquité
et de la langue dolosive qu'attendre
que recevoir d'une langue perfide.*

*Ce qu'apportent les flèches acérées envoyées d'une main puissante
et la brûlure des charbons ardents.
Malheur à nous, malheur à nous,
car mon exil s'est prolongé.
Et parce que j'ai demeuré avec ceux de Cédar,
parce que mon exil fut long.*

*Mon âme en demeure étrangère
près de ceux qui haïssent la paix.
Je restais pacifique.
Mais quand je leur parlais
ils m'attaquaient sans nulle raison.*

*Zbyt długo mieszkała moja dusza
z tymi, co nienawidzą pokoju.
Gdy jednak mówię im o pokoju,
atakują bez przyczyny.*

Psalm 120 (121)

*Wznoszę swe oczy ku górom:
Skądże nadejdzie mi pomoc?
Pomoc mi przyjdzie od Pana,
co stworzył niebo i ziemię.
On nie pozwoli zachwiać się twej nodze
ani się zdrzemnie Ten, który cię strzeże.
Oto nie zdrzemnie się
ani nie zaśnie
Ten, który czuwa nad Izraelem.
Pan cię strzeże,
Pan twoim cieniem
przy boku prawym swego sługi.
Za dnia nie porazi cię słońce
ni księżyc wśród nocy.
Pan cię uchroni od zła wszelkiego:
czuwa nad twoją duszą.
Pan będzie strzegł domu,
tych, co wchodzi
i tych, co wychodzą
teraz i po wszystkie czasy.*

Psaume 120 (121)

*J'ai levé mes yeux vers la montagne,
c'est de là que j'attends le secours.
Mon secours viendra du Seigneur
qui a fait le ciel et la terre.
Il préserve de faux pas, celui qui garde sa foi.
Il ne dormira pas, celui qui me garde.
Car il n'a pas dormi
ni ne dormira pas
le gardien d'Israël.
Le Seigneur veille,
il est tuteur,
il guide la droite de son serviteur.
Il veille pour que durant le jour le soleil ne le brûle
ni la lune durant la nuit.
Il la garde contre tout mal
et protège son âme.
Il le garde contre le mal
et protège son âme.
Il garde le seuil de la maison,
protège celui qui entre
et celui qui sort
et cela pour toujours.*

Psalm 118 (119)

Kof

*Z całego serca wołam:
wysłuchaj mię, Panie.*

*Wybaw mnie, bym dalej Ci służył.
Pokładałem ufność w Twoich słowach.
Moje oczy się budzą przed nocnymi strażami,
aby rozważyć Twe przykazania.
Ustysz mój głos, o Panie,
i daj mi życie zgodne z Twym wyrokiem.*

*Zbliżają się niegodziwi moi prześladowcy:
dalecy oni od prawa Twojego.*

*Lecz Ty jesteś blisko, o Panie,
i wszystkie Twoje przykazania są prawdą.
Od dawna wiem z Twoich upomnień,
że ustaliłeś je na wieki.*

*Ustysz głos mój, o Panie.
Zechciej w miłosierdziu swoim
wysłuchać mych prośb i pocieszyć.
Na ścieżkach górskich
kroki moje prowadzi światło.*

Psaume 118 (119)

Kof

*De toutes mes forces de mon coeur
j'ai crié vers toi, exauce-moi.*

*Sauve moi pour que je continue de t'obéir.
J'ai tant espéré dans tes paroles,
mes yeux se sont ouverts de grand matin
et avant même que s'éleve le jour,
j'ai médité à tes commandements.
Seigneur, écoute ma voix,
vivifie-moi par tes jugements.*

*Ceux qui me persécutent
s'approchent en s'éloignant de toi.*

*Mais toi, Seigneur, tu t'approches de moi,
et à mesure que tu avances m'apparait la vérité.
Et cette vérité illumine mon âme
et je vois bien que tu l'as fondée depuis l'éternité.*

*Ecoute ma voix, Seigneur.
Dans ta miséricorde daigne écouter ma plainte
et reconforte-moi.
Dans les sentiers de la montagne
la lumière guide mes pas.*